

Mensen *helpen* de Bijbel te vertalen

Als vertaler die nog maar een paar jaar bezig is in het bijbelvertaalwerk, kijk ik met bewondering en dankbaarheid naar het gereedkomen van het Naro Nieuwe Testament in Botswana, en iedereen die zich daar jarenlang voor opgeofferd heeft. En dat zijn niet alleen Hessel en Coby Visser, maar zeker ook de Naro-mensen die met hen de Bijbel in hun eigen taal hebben vertaald. Ik geloof dat steeds meer mensen begrijpen dat zij de bijbelvertalers zijn, en dat zendelingen van buitenaf hen in die taak ondersteunen. En precies over die rol gaat dit artikel. Ik ben gevraagd om vanuit mijn ervaring te schrijven over het adviseren en opleiden van Afrikaanse bijbelvertalers, en wat mijn eigen houding daarin is. Wat inspireert me? Wat stelt me teleur?

Overleven

Afrika is voor veel mensen geen makkelijke plaats om te leven. Ik bedoel nu niet zozeer voor ons als zendingswerkers, maar vooral voor de mensen die hier zijn geboren en zullen sterven. Zeker op het platteland, waar ze afhankelijk zijn van de regen en regelmatige oogsten, kan het leven erg zwaar zijn. Een groot deel van hun energie gaat op aan overleven en de eindjes aan elkaar knopen. Lezen speelt in hun leven nauwelijks een rol. Ook het bezoeken van kerkdiensten is vaak ondergeschikt aan meer dringende zaken. Je zou je kunnen afvragen: heeft in zo'n situatie het vertalen van de Bijbel wel enige zin? Zijn er niet veel belangrijkere dingen om onze krachten aan te wijden?

Ontmoedigd

Iedere keer als ik met onze vertalers naar de dorpen ga, kom ik terug met een dubbel gevoel. Enerzijds ontmoedigd, met name vanwege het gebrek aan interesse voor het christelijk geloof en de Bijbel. Je hoort vaak de vraag: "Wat levert het me op?" Het Evangelie heeft voor veel mensen niet zichtbaar iets opgeleverd, en bungelt dus onderaan het lijstje met belangrijke zaken waar je iets voor moet opofferen. Als vertalers vragen we ons soms af: zal onze bijbelvertaling straks wel echt een verschil kunnen maken als mensen niet echt geïnteresseerd zijn?

Inspiratie

Anderzijds komen we vaak met nieuwe moed terug, omdat deze situatie precies de reden is waarom we ons werk hier doen. Ook al zien we tekenen van hoop – gelukkig wel! – toch constateren we dat het Evangelie nog erg aan de oppervlakte van veel levens drijft. We verlangen naar een wonder. En daar staan we als Afrikaanse bijbelvertalers en Westerse zendelingen samen in. Ons verlangen is hetzelfde. Onze gaven zijn verschillend. Maar samen zetten we ons in om het Evangelie te vertolken voor mensen die niet per se zitten te wachten op datgene wat ze in handen krijgen.

Zo kun je dus ontmoedigd raken en geïnspireerd raken door precies dezelfde situatie.

Biddend

Ik probeer vaak tijd te nemen om met mijn vertalers te praten over ons doel, zodat we niet verdwalen in de technische details van ons vertaalwerk. Een bijbelvertaling van hoge kwaliteit kan nutteloos blijken, als niemand er gebruik van zal maken. En daarom bidden we nú al, nog jaren voor de voltooiing van het Nieuwe Testament, dat God mensen voorbereidt op wat ze straks in handen zullen krijgen. Bijbelvertaalwerk is een grote stap in geloof. We hebben geen garanties dat ons werk uiteindelijk een verschil zal maken. Maar we geloven dat God door zijn Woord zal spreken. En in dat vertrouwen doen we ons werk.

Helpen te vertalen

Zendingswerk is geen eenrichtingverkeer meer, gelukkig niet. Ik geloof dat Afrikaanse christenen alles zelf moeten doen wat ze zelf kunnen doen of kunnen leren doen. Bijbelvertaalwerk kunnen ze grotendeels zelf doen. Vandaar dat onze rol beperkt is tot het opleiden en adviseren van Afrikaanse bijbelvertalers. Natuurlijk zijn we realistisch: je kunt niet van mensen met een beperkte opleiding alles tegelijk vragen. Momenteel beheersen bijvoorbeeld niet veel vertalers de grondtalen voldoende of weten ze de vertaalsoftware maximaal te gebruiken. Op dit moment is de hulp van buitenaf een geweldige steun in de rug. Maar ik geloof niet dat het een situatie is die zo moet blijven.

Overbodig

Een belangrijk doel is om onszelf – waar mogelijk - overbodig te maken, en grote nadruk te leggen op het toerusten van lokale vertalers. Dat vraagt vertrouwen en geduld. Maar de basishouding is toch wel: geloven dat mensen nieuwe dingen kunnen leren als ze het vertrouwen en de kans krijgen om in hun nieuwe verantwoordelijkheden te groeien. Er kan veel mis gaan, en niet iedereen blijkt klaar voor de taak of bereid om verantwoordelijkheid te nemen. Het kost soms vele jaren voordat men eraan toe is. Maar de verantwoordelijkheid voor het bijbelvertaalwerk op een continent met zoveel duizenden kerken, ligt vooral bij de christenen zelf. Alle zendelingen zullen op enig moment vertrekken, en dan zal de vraag zijn: wat hebben ze achtergelaten? Alleen een voltooide bijbelvertaling is misschien niet voldoende. Er zullen ook lokale vertalers, voorgangers, en docenten moeten zijn, die hun eigen mensen kunnen leiden in het gebruiken van de Bijbel, in een taal die iedereen kan begrijpen. Bijbelvertaalwerk omvat dus veel meer dan slechts het vertalen van enkele duizenden bijbelverzen.

André Kamphuis, Musoma (Tanzania), 05-09-2012

Voor concrete voorbeelden hoe ik in mijn werk bijbelvertalers ondersteun en train, zie onze weblog:

www.bijbelvertaalwerk.nl